

SANTA SUSANNA
DESAPAREGUDA

SANTA SUSANNA DESAPAREGUDA

SSOM - Santa Susanna Orígens i Memòria

Ajuntament de
Santa Susanna

SSOM
SANTA SUSANNA
ORÍGENS
I MEMÒRIA

SANTA SUSANNA DESAPAREGUDA

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2022

© dels textos: Santa Susanna Orígens i Memòria (SSOM)

© del pròleg: Núria Basart Bagot

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:

Editorial Efadós

Col·laboració:

Ajuntament de Santa Susanna

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de la portada:

Josep M. Ballester Hormann / Fons Ballester Hormann

Fotografia de la portadella:

Autoria desconeguda / Fons Família Buch-Martorell

Acrònims:

AFCEC (Arxiu fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya)

ACM (Arxiu Comarcal del Maresme)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

SSOM (Santa Susanna Orígens i Memòria)

ISBN 978-84-18243-92-9

DL B-4120-2022

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb
l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per
la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment
d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de
Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

La nostra singularitat és la mirada

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

Dues baronies, dues parròquies: un poble

Pàg. 12

EL NUCLI URBÀ

Dos carrers i quatre cases

Pàg. 94

LA MUNTANYA

Els vestigis d'un temps remot

Pàg. 140

EL PLA

De les Sorres als camps de conreu

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

LA NOSTRA SINGULARITAT ÉS LA MIRADA

Núria Basart Bagot, directora de la Biblioteca Vall d'Alfatà

A primer cop d'ull, al llibre potser no veurem gaires diferències amb els pobles veïns: boscos i camps treballats, festes religioses, cases senzilles, altres de més senyorials, vestits semblants, carrers sense asfalt ni llum... És el retrat d'una època, d'uns anys convulsos en certs moments i més plàcids en altres. També tenen en comú que són el fruit del que volíem preservar, la història que s'havia de fotografiar.

És en els detalls, en la mirada atenta, en què sabrem apreciar-hi Santa Susanna. Els que hi viviu de fa poc hi

reconeixereu, amb un somriure, algun detall: una torre de guaita, un carrer o un mas. I em fa feliç si és així. Però els que som fills d'aquesta vall, hi trobem simplement coneguts i familiars o racons estimats? Em sembla que no, perquè, en mirar-lo, de cop, ens venen olors de xemeneies fumant, de camps segats, d'olles al foc, sentim el fred de l'escola, la remor de les eines, de carros i tractors, d'orquestrats i balls, els xiulets dels pagesos, els xisclets dels infants, el silenci dels migdies d'estiu o el xiuxiueig de les veïnes; sentim la foscor dels carrers i el pes del fang a les sabates. Veiem, sense voler-ho, els penellons i les mans clivellades de treballar, les dones escarrassades i envellides encara joves, infants esprimatxats per la falta

de soplug i la curta durada del temps d'escola, no sempre fàcil ni motivadora.

La nostra singularitat, doncs, és la mirada. El fet de sentir l'emoció de pertànyer a un lloc, de ser «poble». En ell hi passa la nostra vida, la que construïm dia a dia, pas a pas. Sabrem que en un poble no hi has de passar de puntetes, sinó trepitjar fort per deixar empremta, per seguir creant connexions. No som un plànol urbanístic ostentós ni un aparador turístic, sinó un mapa humà i emocional perfectament connectat i complex.

No vull témer el futur, que els fils que ens uneixen es desfilin, que aquest mapa perdi camins i punts d'ancoratge... Viuria amb la recança que els susannencs d'avui no fóssim capaços de seguir tenint imatges que ens facin sentir que aquesta vall és casa nostra.

AUTORIA DESCONEGUDA / Fons FAMÍLIA BASART-BAGOT

Introducció

DUES BARONIES, DUES PARRÒQUIES: UN POBLE

SSOM - Santa Susanna Orígens i Memòria

Tot i que no es va disposar d'Ajuntament fins al segle XIX i fins a mitjan segle XX no es va erigir en parròquia independent, els orígens del nom del poble es remunten a l'any 1189, quan se substitueix el nom de la vall d'Alfatà pel nom de la capella romànica de Santa Susanna. Les recents excavacions fetes al camp del mas Jordà han descobert diverses restes de l'època romana i un forn de producció de ceràmica de l'època ibera, que testimonien la vida a la vall en temps encara més remots.

Santa Susanna pertanyia a diferents jurisdiccions en l'àmbit civil: els masos de la banda dreta de la riera, a la baronia del castell de Montpalau, sota la senyoria del vescomte de Cabrera, i els de la banda esquerra, a la baronia del castell de Palafolls, amb notaria a la Vilanova de Palafolls (Malgrat). També en l'àmbit eclesiàstic hi havia doble jurisdicció: els veïns de la part alta de la riera pertanyien a la parròquia de Sant Pere de Pineda, avui de Riu (Tordera), i els de la part baixa, a la parròquia de Santa Maria de Pineda. S'hi diferencien dos primers nuclis habitats, un a la part alta, amb una sèrie de masos disseminats: mas Jordà, mas Mestres, el molí (fariner) i la

VISTES DES DEL CAMPANAR

A la pàgina anterior, vista des del campanar de l'església parroquial en què es veu, en primer terme, mossèn Jaume Corcoy, les eixides de les cases del carrer de Sant Ramon i, al fons, la torre de mas Galter, el Torren-tó, la masia Rabassa i les muntanyes dels voltants, plenes de garrofers.

VISTA DES DE CAN BATLLE

En aquesta pàgina, les nenes Maria i Florinda Ballester de Tiedra i una amiga al costat del pou del pati de la masia familiar de can Batlle l'any 1909. Darrere les nenes es veu la muntanya de principis del segle xx amb la masia de can Torrent i la torre de Vallxirau com a úniques construccions.

JOSEP M. BALLESTER HORMANN / Fons BALLESTER HORMANN

taverna, i un altre format al voltant de la capella de Santa Susanna, amb el mas Poch i el mas Bonet com a més importants. Cada un d'aquests nuclis tenia les seves torres de defensa; algunes avui estan escapçades o han desaparegut, però la majoria encara es manté en peus com a destacats símbols patrimonials. Les masies escampades fora dels nuclis es trobaven a la part de muntanya, lluny dels pirates que atacaven la costa fins entrat el segle XVIII.

La Santa Susanna que apareix en aquest llibre reflecteix una època també desapareguda, però més recent: l'aspecte i la vida del poble durant una gran part del segle XX. No va ser fins als anys setanta i vuitanta que, amb l'arribada del turisme, l'expansió de les urbanitzacions i el creixement del nucli antic, la població resident es va triplicar i es va produir la veritable transformació urbanística.

El recull fotogràfic que ara es publica no ha estat fàcil d'aconseguir en un poble pagès de pocs habitants

on no gaire gent disposava de màquina de retratar. Els fotògrafs professionals que immortalitzaven els carrers en dates especials, com les festes religioses, venien les fotografies a la gent del poble.

Han estat nombroses les persones que han buscat, remenat i cedit les fotografies dels seus fons familiars, i, gràcies a la seva generositat, es poden veure imatges inèdites d'una Santa Susanna avui desapareguda o molt transformada, des de les vistes d'un poble de dos carrers envoltat de camps de principis del segle XX fins a la fotografia de la darrera masia del pla que va resistir l'investida dels hotels fins fa ben poc.

Aquest llibre és un passeig per la Santa Susanna dels carrers de terra, les muntanyes pelades, l'estesa de camps, els carros, les tartanes, les catifes de Corpus; el retorn a moments i paratges en què batega el caliu d'un poble.

PERE COLL MADR / FONS PERE COLL MADR

EL NUCLI URBÀ

Dos carrers i quatre cases

El nucli urbà de Santa Susanna es va començar a formar amb la construcció de les primeres cases –la primera fou can Lau–, agrupades en dos carrers perpendiculars anomenats *Sant Ramon* (que ha conservat sempre el mateix nom llevat d'un temps durant la Guerra Civil, quan es va anomenar *de Pi i Margall*) i *Jaume I* (que va tenir anteriorment els noms de *carrer de l'Amargura*, *d'Àngel Guimerà* i *de Calvo Sotelo*). A la banda dreta de cada carrer (mirant des de l'actual plaça de Catalunya) hi havia els habitatges amb les eixides al darrere, i a la part esquerra hi havia els horts, els pous, els corrals i alguns porxos que pertanyien a les cases del davant. El carrer de Montagut i el carrer de la Verge de Montserrat, anomenats *les llices* perquè hi donaven les eixides o patis dels habitatges dels dos carrers principals, es van obrir en començar-s'hi a construir alguns habitatges a finals dels anys seixanta.

Amb la construcció de l'edifici de l'Ajuntament el 1936, es va formar la plaça del davant, que s'anomenà, primer, *de la República*, i acabada la guerra, *de José Antonio*. Al costat s'hi va construir l'església, que es va acabar el 1945.

J. MAURI / Fons AMELIA VILAJOAN

EL NUCLI DELS ANYS VINT

A la imatge del costat es veu el nucli urbà dels anys vint amb els dos carrers i la casa de cal Corratgé. No hi ha construït encara ni l'Ajuntament ni l'església. Un corriol uneix les cases del primer nucli poblat, l'Horta Parera, can Salvi, la capella de Santa Susanna i can Bonet, amb el poble.

GRÀFICAS A. MARIN / Fons AMELIA VILAJOAN

VISTA DES DE LA CARRETERA

En aquesta pàgina, una vista des de la carretera en què s'aprecia el petit nucli urbà, format pels dos carrers i els camps que l'envoltaven. Les comunicacions eren escasses, no es disposava d'estació de tren i la carretera –anomenada *general* o *camí ral*– era la via principal d'enllaç amb els pobles veïns.